

Поняття грошового потоку підприємства

Тешева Л.В.

кандидат економічних наук, доцент,
Харківський інститут фінансів
Київського національного торговельно-економічного університету

Щербань О.Д.

кандидат економічних наук, доцент,
Харківський інститут фінансів
Київського національного торговельно-економічного університету

Вакуленко О.О.

магістр
Харківського інституту фінансів
Київського національного торговельно-економічного університету

У статті розглянуто визначення грошового потоку, наведено його класифікацію. Визначено управління грошовими потоками загалом як важливий елемент фінансової політики підприємства. Висвітлено цілі, задачі, функції, методи та інструменти управління грошовими потоками на різних рівнях управління фінансово-господарською діяльністю підприємства.

Ключові слова: грошовий потік, рух, управління, господарська діяльність, фінансова рівновага, методи, система.

Tesheva L.V., Shcherban E.D., Vakulenko A.A. ПОНЯТИЕ ДЕНЕЖНОГО ПОТОКА ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье рассмотрено определение денежного потока, приведена его классификация. Охарактеризовано управление денежными потоками как важный элемент финансовой политики предприятия. Освещены цели, задачи, функции, методы и инструменты управления денежными потоками на разных уровнях управления финансово-хозяйственной деятельностью предприятия.

Ключевые слова: денежный поток, движение, управление, хозяйственная деятельность, финансовое равновесие, методы, система.

Tesheva L.V., Shcherban E.D., Vakulenko A.A. THE CONCEPT OF THE CASH FLOW OF ENTERPRISES

The article considers the definition of cash flow and its classification. Determined overall cash management as an important element of the financial policy of the company. The goals, tasks, functions, methods and instruments for managing cash flows at various levels of financial and economic management of the enterprise are considered.

Keywords: cash flow, movement, control, economic activity, fiscal balance, methods, system.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У ринкових умовах запорукою виживання та основою стабільного розвитку підприємств служить ефективне управління грошовими потоками для забезпечення фінансової стійкості, що забезпечує такий стан грошових потоків, за якого підприємство, вільно маневруючи грошовими коштами, здатне шляхом якісного планування й ефективного їх використання забезпечити безперебійний процес виробництва та реалізації продукції, а також фінансувати витрати з його розширення та оновлення. Недостатньо ефективне управління грошовими потоками може призвести до відсутності у підприємств коштів для розвитку виробництва, порушення ліквідності і неплатоспроможності, погіршення взаємин з контрагентами, необ-

ґрунтованого використання додаткових позикових коштів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проводячи аналіз публікацій з теми «Поняття грошового потоку підприємства», слід відзначити значне збільшення їх кількості останніми роками, що підтверджує актуальність вибраної для дослідження теми. Дослідженню проблематики грошових потоків присвятили свої роботи українські вчені, а саме І.О. Бланк [1]; Ф.Ф. Бутинець [4]; А.Г. Завгородній [6]; Г.Г. Кірейцев [7]; В.І. Краменко [9]; Є.В. Мних [10]; О.В. Павловська [11]; А.М. Поддєрьогін [12]; Г.Г. Старостенко [13]; російські фахівці, наприклад, В.В. Бочаров [2]; а також зарубіжні економісти, такі як Ю. Бригхем [3]; Дж. Ван Хорн [5]; Б. Коласс [8].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У процесі розвитку економічних відносин в Україні збільшується увага до проблеми визначення та управління грошових потоків підприємства. Це пояснюється тим, що умови ринкової економіки суттєво підвищують значення ролі та місця руху грошових коштів у системі управління підприємством. Тому управління грошовими потоками підприємства є необхідною функціональною стратегією, успіх якої виступає запорукою високих результатів підприємницької діяльності, конкурентоздатності та динамічного розвитку підприємства.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження сутності грошових потоків, методології їх формування та пошук можливих шляхів удосконалення управління грошовими потоками підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Грошовий потік підприємства є сукупністю розподілених в часі надходжень і виплат грошових коштів, які створюються його господарською діяльністю.

Сучасною науковою школою ще не сформовано єдиної теоретичної бази, яка б охоплювала весь комплекс питань управління грошовими потоками підприємства. В економічній літературі учені приділяють увагу проблемі регулювання грошових потоків переважно з позицій управління грошовими коштами, ліквідністю, фінансовою стійкістю. Як самостійний об'єкт аналізу та управління грошові потоки фахівцями практично не розглядаються.

Аналіз фінансово-економічної літератури дав змогу встановити, що вітчизняні та закордонні вчені по-різному трактують визначення поняття «грошові потоки підприємства», внаслідок чого по-різному підходять до управління ним, що видно із табл. 1.

Важлива роль ефективного управління грошовими потоками підприємства визначається такими основними положеннями.

1) Грошові потоки обслуговують здійснення господарської діяльності підприємства практично в усіх її аспектах. Образно грошовий потік можна представити як систему «фінансового кровообігу» господарського організму підприємства. Ефективно організовані грошові потоки підприємства є найважливішим симптомом його «фінансового здоров'я», передумовою досягнення високих кінцевих результатів його господарської діяльності загалом.

2) Ефективне управління грошовими потоками забезпечує фінансова рівновага підприємства в процесі його стратегічного розвитку. Темпи цього розвитку, фінансова стійкість підприємства значною мірою визначаються тим, наскільки різні види потоків коштів синхронізовані між собою за обсягами і в часі. Високий рівень такої синхронізації забезпечує істотне прискорення реалізації стратегічних цілей розвитку підприємства.

3) Раціональне формування грошових потоків сприяє підвищенню ритмічності здійснення операційного процесу підприємства. Будь-який збій у здійсненні платежів негативно позначається на формуванні виробничих запасів сировини і матеріалів, рівні продуктивності праці, реалізації готової продукції тощо. Водночас ефективно організовані грошові потоки підприємства, підвищуючи ритмічність здійснення операційного процесу, забезпечують ріст обсягу виробництва і реалізації його продукції.

4) Ефективне керування грошовими потоками дає змогу скоротити потреби підприємства в позиковому капіталі. Активно управляючи грошовими потоками, можна забезпечити більш раціональне й ощадливе використання власних фінансових ресурсів, сформованих із внутрішніх джерел, знизити залежність темпів розвитку підприємства від залучення кредитів. Особливу актуальність цей аспект управління грошовими потоками набуває для підприємств, що знаходяться на ранніх стадіях свого життєвого циклу, доступ яких до зовнішніх джерел фінансування досить обмежений.

5) Управління грошовими потоками є важливим фінансовим важелем забезпечення прискорення обігу капіталу підприємства. Цьому сприяє скорочення тривалості виробничого і фінансового циклів, що досягається в процесі результативного управління грошовими потоками, а також зниження потреби в капіталі, що обслуговує господарську діяльність підприємства.

6) Ефективне управління грошовими потоками забезпечує зниження ризику неплатоспроможності підприємства. Навіть у підприємств, що успішно здійснюють господарську діяльність і генерують достатню суму прибутку, неплатоспроможність може виникати як наслідок незбалансованості різних видів грошових потоків у часі. Синхронізація надходження і виплат коштів, що досягається в процесі управління грошовими потоками підприємства, дає змогу усунути цей фактор виникнення його неплатоспроможності.

7) Активні форми управління грошовими потоками дають змогу підприємству отримувати додатковий прибуток, генерований безпосередньо його грошовими активами. Йдеться перш за все про ефективне використання тимчасово вільних залишків коштів у складі оборотних активів, а також накопичуваних інвестиційних ресурсів у здійсненні фінансових інвестицій. Таким чином, ефективне управління грошовими потоками підприємства сприяє формуванню додаткових інвестиційних ресурсів для здійснення фінансових інвестицій, що є джерелом прибутку.

Більш логічним є виклад положення другої позиції та визнання грошового потоку як руху грошових коштів, адже «потік» – це «рух», тобто надходження та використання грошових коштів.

Поняття «грошовий потік» характеризує рух капіталу, грошових фондів, як готівко-

вих, так і безготівкових, а також обіг окремих фінансових інструментів.

Але, попри відмінності в деталях, усі підходи до тлумачення актуалізують виняткову значимість грошового потоку для функціонування суб'єкта господарювання й забезпечення створення доданої вартості, забезпечення перманентного зростання вартості підприємства як цілісного майнового комплексу в довгостроковій перспективі та достатку власників такого суб'єкта.

Поняття «грошовий потік підприємства» є агрегованим, що включає у свій склад численні види цих потоків, що обслуговують господарську діяльність. З метою забезпечення ефективного цілеспрямованого управління грошовими потоками вони вимагають визначеної класифікації. Таку класифікацію грошових потоків наведено на рис. 1.

Таблиця 1

Сутність поняття «грошові потоки» в економічній думці

Вчені	Сутність поняття «грошові потоки»
І.А. Бланк [1]	сукупність розподілених надходжень і виплат грошових коштів за окремими інтервалами періоду часу, що розглядається, генерованих його господарською діяльністю, рух яких пов'язаний з факторами часу, ризику і ліквідності
В.В. Бочаров [2]	рух грошових коштів, який прагне до нуля
Ю. Бригхем [3]	фактичні чисті готівкові кошти, які надходять у фірму (чи витрачаються нею) протягом деякого визначеного періоду
Ф.Ф. Бутинець [4]	найважливіший самостійний об'єкт фінансового аналізу, який проводиться з метою оцінки фінансової стійкості та платоспроможності підприємства
Дж. Ван Хорн [5]	потоки готівкових коштів, які мають безперервний характер; власні обігові кошти
А.Г. Завгородній [6]	надходження (додатний грошовий потік) і витрачання (від'ємний грошовий потік) коштів у процесі здійснення господарської діяльності підприємства
Г.Г. Кірейцев [7]	є одним із ключових моментів оптимального співвідношення між ліквідністю та прибутковістю
Б. Коласс [8]	надлишок коштів, який утворюється на підприємстві в результаті всіх операцій, пов'язаних і не пов'язаних зі здійсненням господарської діяльності
В.І. Краменко [9]	сукупність надходжень і вибуття коштів за певний період часу, формованих у процесі господарської діяльності
Є.В. Мних [10]	сукупність розподілених у часі надходжень і виплат коштів, які генеруються його господарською діяльністю
О.В. Павловська [11]	надходження й витрати грошових коштів у процесі здійснення господарської діяльності підприємства
А.М. Поддєрьогін [12]	сукупність послідовно розподілених у часі подій, які пов'язані з фактом зміни власника грошових коштів у зв'язку з виконанням договірних зобов'язань між економічними агентами
Г.Г. Старостенко [13]	надходження і витрати грошових коштів в процесі здійснення господарської діяльності підприємства

Отже, можна підсумувати, що грошові потоки є багатоплановою економічною категорією, що включає в себе різні його види. Пропонується виокремити шість основних ознак класифікації. Розглянута класифікація дає змогу більш цілеспрямовано здійснювати облік, аналіз і планування грошових потоків різних видів на підприємстві.

Поступовий перехід до нових форм господарювання зумовив гостру потребу у розробленні адаптованих до сучасної практики механізмів управління їх фінансово-господарською діяльністю, серед яких особливої уваги заслуговує організація управління грошовими потоками.

Ефективне управління грошовими потоками дає змогу підприємству реалізувати

стратегічні цілі його діяльності, забезпечити високий рівень оборотності капіталу, ритмічність діяльності, підвищити ступінь фінансової рівноваги та отримати додатковий прибуток, а також сприяє формуванню додаткових інвестиційних ресурсів для здійснення фінансових інвестицій.

Управління грошовими потоками підприємства є важливою складовою загальної системи управління його фінансовою діяльністю. Воно дає змогу вирішувати різноманітні задачі фінансового менеджменту і підпорядковано його головній меті.

Основною метою управління грошовими потоками є забезпечення фінансової рівноваги підприємства в процесі його діяльності і розвитку шляхом балансування обсягів над-

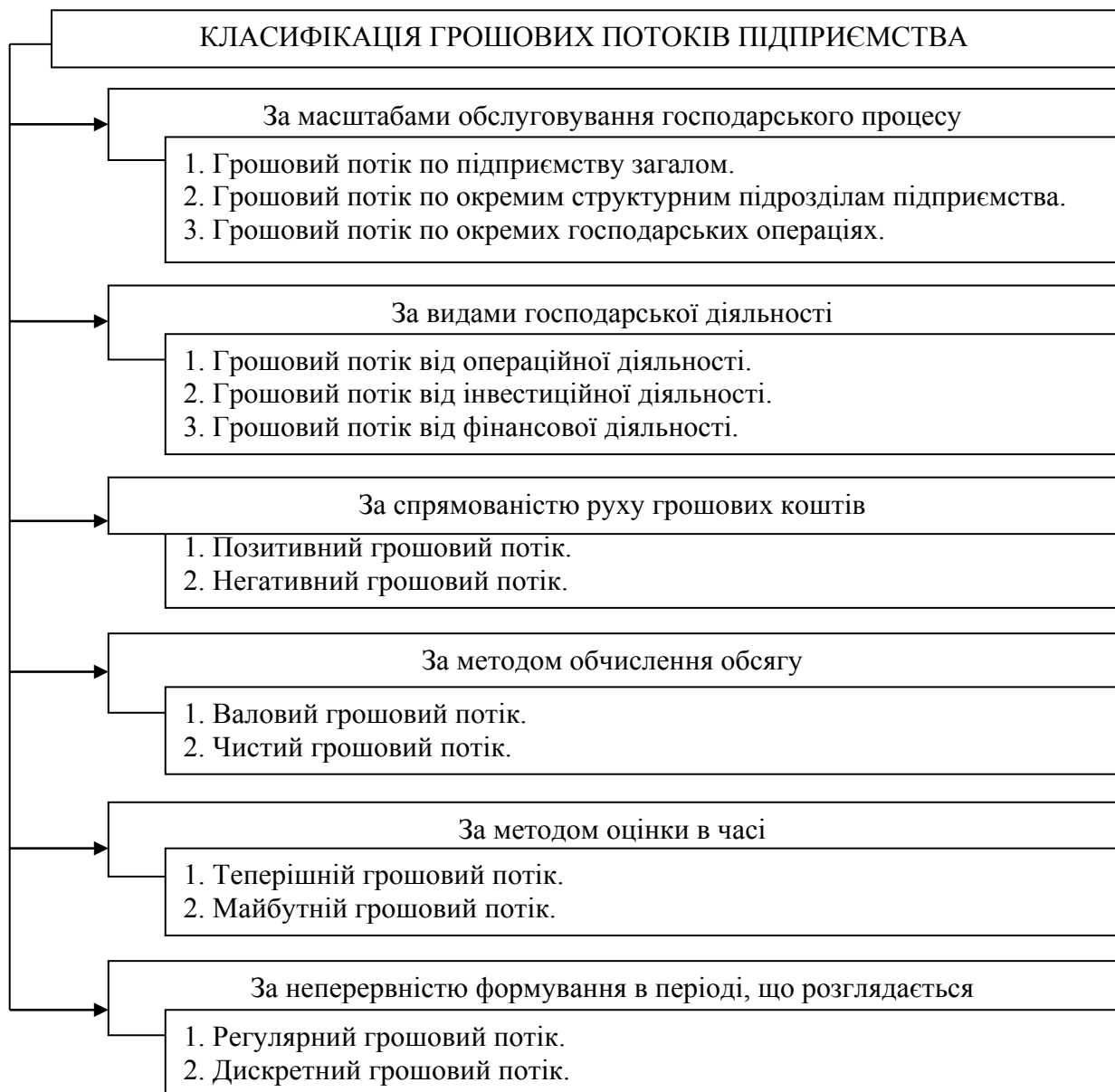

Рис. 1. Класифікація грошових потоків

ходження і витрачення грошових коштів підприємства, а також формування необхідної звітності, що забезпечить проведення всебічного аналізу грошових потоків.

Метою аналізу управління грошовими потоками є оцінка здатності підприємства генерувати грошові потоки в обсягах та за строками здійснення необхідних планових платежів, забезпечення й оптимізації грошового потоку.

Основними завданнями, що націлені на досягнення поставленої мети управління грошовими потоками підприємства, є такі:

1) обґрунтування джерел, обсягів і періодичності формування позитивних грошових потоків;

2) обґрунтування напрямів, обсягів, періодичності та пріоритетності витрачання коштів;

3) забезпечення постійної платоспроможності підприємства;

4) забезпечення фінансової стійкості підприємства;

5) підтримання належного рівня ділової активності підприємства;

6) забезпечення інтенсивності і достатності формування грошових потоків;

7) максимізація чистого грошового потоку.

Слід також відзначити, що усі задачі управління грошовими потоками, які було розглянуто, тісно пов'язані та тільки разом здатні забезпечити виконання поставленої мети.

У процесі управління грошовими потоками підприємства запропоновано реалізувати їх функції, виконання яких дасть змогу здійснити поставлені задачі управління грошовими потоками. Це облік, аналіз, планування і контроль.

Функція обліку забезпечує достатню, вчасну й об'єктивну інформацію про фактичне формування грошових потоків. «Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)» (форма звітності № 3) є важливим документом, який надає корисну інформацію кредиторам, інвесторам та іншим користувачам під час з'ясування питань про прибутковість і платоспроможність підприємства. Облікова інформація про стан грошових потоків дає змогу аналітикам здійснити оцінку змін у складі чистих активів, встановити зв'язок між обліковим прибутком і реальними надходженнями та витрачаннями коштів.

Інформаційне забезпечення повинно містити реальні, конкретні і достатні відомості про стан грошових потоків, оскільки виступає основою для проведення їх аналізу і планування, а також полем для здійснення

контролю за досягненням запланованих завдань [10].

Функція аналізу забезпечує необхідною інформацією про стан та ефективність управління рухом коштів за допомогою системи відповідних показників. Аналіз дає змогу виявити негаразди в різних аспектах діяльності (фінансування виробничого процесу за рахунок власних, бюджетних або залучених коштів; управління оборотними активами, капіталом, ціноутворенням тощо).

Слід також відзначити, що аналіз стану грошових потоків, ефективності та перспектив їх розвитку дає змогу обґрунтувати типи політики управління грошовими потоками на підприємстві: агресивна, помірна або консервативна [1]. Кожен з типів політики відрізняється рівнем дохідності, що склався на підприємстві, ліквідності та ризикованості.

Функція планування передбачає розробку заходів для досягнення встановленої мети і виконання задач управління грошовими потоками. План грошових потоків підприємства (або «платіжний календар», «баланс грошових видатків і надходжень») повинен враховувати механізм їх формування, а також ґрунтуватися на розробленому виробничому плані та інших функціональних планах. Планування грошових потоків потрібно для створення умов, які б забезпечували платоспроможність і фінансову стійкість підприємства.

Грошові потоки підприємства слід планувати як на поточний період, так і на середньостроковий і довгостроковий періоди, оскільки для забезпечення всіх виробничих процесів необхідні значні грошові вкладення впродовж усього періоду функціонування підприємства.

Функція контролю дає змогу забезпечити об'єктивне оцінювання результатів діяльності підприємства стосовно управління грошовими потоками. Основною метою контролю за рухом грошових коштів є своєчасне виявлення відхилень від запланованих заходів та їх усунення для забезпечення виконання розроблених планів, досягнення поставлених цілей і задач. Контроль – це процес, який повинен враховувати постійні зміни, що відбуваються у внутрішньому середовищі підприємства і зовнішньому оточенні.

Інформаційним забезпеченням контролю грошових потоків є план руху грошових коштів та інші плани розвитку підприємства, результати аналізу стану грошових потоків та ефективності управління ними, облікові (фактичні) дані про рух коштів. Тобто функція контролю

об'єднує в єдине ціле основні функції управління грошовими потоками підприємства.

Також слід зазначити, що розглянуті функції управління грошовими потоками слід реалізовувати на всіх рівнях процесу управління: оперативному, тактичному і стратегічному.

До основних інструментів управління грошовими потоками слід віднести:

1) плановий документ щодо руху коштів підприємства, за яким необхідно вчасно здійснювати платежі та отримувати доходи;

2) аналіз платоспроможності підприємства та достатності коштів;

3) контроль швидкості зарахування коштів на рахунок в банку;

4) норми амортизаційних відрахувань;

5) форми розрахунків, які використовує підприємство для виконання договірних зобов'язань (авансовий платіж, банківський переказ, акредитив, інкасо, оплата після відвантаження тощо).

Серед методів управління рухом коштів доречно виділити:

1) систему відносин підприємства із зовнішнім оточенням (державними органами, кредиторами, інвесторами, акціонерами);

2) систему розрахунків з дебіторами і кредиторами;

3) процеси оподаткування, кредитування, фінансування.

Висновки з цього дослідження. Отже, управління грошовими потоками загалом є важливим елементом фінансової політики підприємства, воно наскрізь охоплює всю систему управління підприємства. А впорядкована сукупність цілей, задач, функцій, методів та інструментів управління дає змогу вирішувати проблемні питання у процесі формування позитивних і негативних грошових потоків на різних рівнях управління фінансово-господарською діяльністю підприємства під впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: Учебный курс / И.А. Бланк. – 2-е изд., перераб. и доп. – К. : Ника-Центр, Эльга, 2004. – 656 с.
2. Бочаров В.В. Финансовый анализ / В.В. Бочаров. – СПб. : Питер, 2001. – 240 с.
3. Бригхем Ю. Финансовый менеджмент: полный курс / Ю. Бригхем, Л. Гапенски ; пер. с англ., ред. В.В. Ковалева. – СПб. : Экономическая школа, 1997. – 1120 с.
4. Бутинець Ф.Ф. Економічний аналіз : [навчальний посібник] / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир : Рута, 2003. – 680 с.
5. Ван Хорн Дж. Основы управления финансами / Дж. Ван Хорн ; пер. с англ. – М. : Финансы и статистика, 1996. – 800 с.
6. Фінансовий словник / [А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко]. – 3-тє вид., випр. та доп. – К. : Знання, 2000. – 587 с.
7. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент : [навчальний посібник] / Г.Г. Кірейцев. – К. : ЦУЛ, 2002. – 496 с.
8. Коласс Б. Управление финансовой деятельностью предприятия. Проблемы, концепции и методы : [учеб. пособ.] / Б. Коласс ; пер. с франц. ; под ред. Я.В. Соколова. – М. : Финансы ; ЮНИТИ, 1997. – 135 с.
9. Краменко В.І. Управління ресурсами підприємства : [навчальний посібник] / В.І. Краменко, Б.І. Холод. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 288 с.
10. Мних Є.В. Економічний аналіз діяльності підприємства : [підручник] / Є.В. Мних. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 514 с.
11. Фінансовий аналіз : [навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц.] / [О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька]. – К. : КНЕУ, 2002. – 388 с.
12. Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент : [підручник] / А.М. Поддєрьогін. – К. : КНЕУ, 2005. – 536 с.
13. Старостенко Г.Г. Фінансовий аналіз : [навч. посібник] / Г.Г. Старостенко, Н.В. Мірко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 224 с.